

Eläimet näkyviksi

■ PEKKA WAHLSTEDT

Elisa Aaltola ja Sami Keto (toim.):
Eläimet yhteiskunnassa. Into
2015.

Eläimet ovat läsnä kaikkialla, näkyvinä ja näkymättöminä, mitä erilaisimmissa muodoissa. Rakastetut lemmikkieläimet ovat hyvin näkyvästi ja kuuluvasti läsnä ihmisen arjessa. Tuotantoeläimet ovat myös näkyvinä ja maistuvina arjessa läs-

nä, mutta ihminen ei pysty näkemään yhteyttä vaikkapa minipossunsa ja lautasella höyryävän kyljyksen välillä. Näkymättömmillään ja huomaamattomimmillaan eläimet ovat läsnä vaatteissa, huonekaluissa, koriste-esineissä, työvälineissä ja muissa esineissä.

Eläimet yhteiskunnassa paneutuu tieteen ja myös taiteen keinoin eläimiin ja niiden ristiriitaiseen asemaan yhteiskunnassa. Päähuomio on siinä, että kotieläimiä saatetaan palvoa ja hemmotella kuin omaa lasta, mutta tuotantoeläimiä kohdellaan elottomina esineinä ja raaka-aineena. Ristiriita kätketään usein eläimet iloisina ja huolettomina kuvaavien mainosten taakse.

Kirjan kirjoittajista yksi, Kristo Muurimaa, onkin Oikeutta eläimille -yhdistyksen aktivisti, joka kertoo tuotantotiloilla näkemistään ja dokumentoimistaan puutteista eläinten oloissa. Muita kirjoittajia ovat muun muassa esseisti Antti Nylén, teatterintekijä ja kirjailija Laura Gustafsson, filosofi Elisa Aaltola, Animalian toiminnanjohtaja Salla Tuomivaara, biologi Jussi Viitala ja Animalian eläinsuojelulain asiantuntija Birgitta Wahlberg.

On tärkeää, että kirjassa käytetään myös taiteellista lähestymistapaa, koska eläimet eivät kykene ilmaisemaan kokemuksiaan. Kielen taakse kurottava taide pystyy tavoittamaan eläimen todellisuuden paremmin. Tämä on tärkeää myös siksi, että eläinten kaltoinkohtelua on puolustettu argumentilla, että mistä ihminen tietää, mitä eläin kokee, pystyykö se edes kokemaan kipua ja tuskaa. Uuden ajan luonnontiede, etunenässä äärimmäisen muodollinen

ja rationaalinen René Descartes, oletti, että eläimet ovat koneita ja niiden ääntely kuin kellon jousien ja vieterien kirkuntoa. Tähän ajatteluun tehotuotannon ja julmien eläinkokeiden oikeutus paljolti nojaa.

Suurin ja kauaskantoisin perustelu eläinten asemalle välineinä ja palvelijoina on, että ihminen on olemukseltaan erilainen kuin eläimet ja muu luomakunta. Kristinuskon mukaan ihminen on Jumalan kuva ja jatke, Descartesin ja monien muiden ajattelijoiden mielestä ainoastaan ihminen on vapaa ja rationaalinen olento.

Melkein jokaisessa kirjan artikkelissa viitataan tieteen suureen kumoukselliseen, Charles Darwiniin, joka pudotti ihmisen valtaistuimeltaan ja upotti osaksi luontoa. Ihminen ei olekaan jumalan vaan apinan kuva ja jatke. Tosin kirjassa innostutaan ehkä liikaakin ihmisen eläimellisistä sukujuurista ja väitteään että ihminen ON eläin. Olisi ollut suotavaa tehdä ero ihmisen eläimeen palauttamisen ja sen välillä, että ihminen on kehittynyt eläimestä.

Toisaalta se, että ihminen on erilainen kuin eläin ei ole sama asia kuin ihmisen asettaminen eläimen yläpuolelle. Voihan erilaisuuden kääntää toisinkin päin ja pitää eläimiä ihmistä parempina. Kysymys on arvottamisesta. Kirjassakin esimerkiksi ihmisen ylpeyttä, ihmisen eläimestä erottavaa kieltä, arvostetaan yli kaiken. Nekin, jotka haluavat nostaa eläimen ihmisen tasolle, pitävät ihmistä ja ihmisen kykyä kaiken mittana. He haluavat vain todistaa, että eläimetkin omaavat ja hallitsevat ne kyvyt, jotka kruunaavat ihmisen ihmiseksi.

Miksi ei voida hyväksyä ja ylistää näitä kieltä taitamattomia mutta mystisiä ja monessa tavoittamattomia olentoja niiden itsensä takia? Kirjan taidetta ja eläintä käsittelevässä osassa tuodaankin esiin, että taide voi käyttää kieltä kielen rajojen paljastamiseen sekä tätä kautta avata ja tehdä hiljaista tilaa sille, joka on suljettu ulos kieliyhteisöstä. Kirjasta löytyy moderni tai postmoderni runo, joka päästää tikan äänen esille rikkomalla kielen rakenteita. Taide auttaa näin lähestymään ja ymmärtämään eläimen outoa kieltä sen omilla ehdoilla.

Kirjassa todetaan filosofisesti, että eläin tulisi nostaa pelkän välinearvon omaavasta objektista itseisarvoiseksi yksilöksi ja subjektiiksi. Eläin on arvokas ja loukkaamaton eläimenä ihmisen eduista riippumatta. Kun eläin nähdään vain ihmisen välineenä, ei päästä pois traagisesta paradoksista: eläimiä koskevaa lainsäädäntöä on enemmän kuin koskaan ja lemmikkejä pidetään perheenjäseninä ja kutsutaan ”häneksi”, mutta samaan aikaan niitä metsästetään, tapetaan ja teurastetaan enemmän kuin koskaan historian aikana.

Eläimet yhteiskunnassa -kirjan voima on sen moniäänisyydessä, taiteen ja tieteen, humanistisen ja luonnontieteen synteisissä. Näin kirja antaa ajattelemisen aihetta jokaiselle ja auttaa näkemään eläimen olemuksen ja aseman itselle vieraiden näkökulmien läpi. Kaikki artikkelit ovat selkeästi ja sujuvasti kirjoitettu, ja teoksen päättää Jenni Haukion koskettava ja puhutteleva runo.

Kirjoittaja on vapaa toimittaja ja kriitikko.